

ZAMONAVIY LINGVISTIKADA GLOBALIZATSIYA

Husanova Sarvinoz Oybek qizi

Student of Uzbekistan State World Languages University
fullyg798@gmail.com

Annotatsiya: Zamonaviy lingvistika doirasida globalizatsiya jarayonlarining tillarga ko'rsatayotgan ko'p qirrali ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Xalqaro integratsiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivoji hamda madaniyatlararo aloqalarning kengayishi natijasida tillar o'rtasidagi o'zaro ta'sir kuchayib borayotgani, bu esa ayrim tillarning funksional imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga, kichik va kam qo'llaniladigan tillarning iste'moldan chiqib ketish xavfini yuzaga keltirayotgani asoslab beriladi. Til siyosatining mohiyati, uning ijtimoiy-madaniy jarayonlarni tartibga solishdagi roli hamda milliy tillarni saqlash va rivojlantirishdagi ahamiyati zamonaviy lingvistik yondashuvlar asosida ochib beriladi. Maqolada lisoniy identiklik tushunchasi shaxs va jamiyat o'zligini anglashning muhim komponenti sifatida ko'rib chiqilib, global muhitda uning transformatsiyaga uchrashi masalalari tahlil etiladi. Dominant tillarning ustunligi, til assimilyatsiyasi, madaniy identifikatsiyaning zaiflashuvi kabi muammolar ilmiy asosda yoritilib, ularni bartaraf etishning samarali yo'llari sifatida ko'p tillilik siyosatini qo'llab-quvvatlash, milliy tillarni ta'lim tizimida mustahkamlash hamda lingvistik xilma-xillikni asrashga qaratilgan strategiyalar taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Globalizatsiya, lingvistika, til siyosati, lisoniy identiklik, ko'p tillilik, tilni saqlash, til almashinuvi, madaniy identiklik, dominant tillar, lingvistik xilma-xillik, madaniyatlararo muloqot, til assimilyatsiyasi

Аннотация: В данной статье с научно-теоретической точки зрения анализируется многогранное влияние процессов глобализации на языки в рамках современной лингвистики. В частности, обосновывается, что в условиях расширения международной интеграции, стремительного развития информационно-коммуникационных технологий и усиления межкультурных связей возрастает взаимодействие между языками. С одной стороны, это способствует обогащению и расширению функциональных возможностей языков, с другой — приводит к риску вытеснения и исчезновения малых и малораспространённых языков. Также раскрывается сущность языковой политики, её роль в регулировании социально-культурных процессов, а также значение в сохранении и развитии национальных языков на основе современных лингвистических подходов. В статье рассматривается понятие лингвистической идентичности как важнейшего компонента самосознания личности и общества, а также анализируются процессы её трансформации в условиях глобализации. Особое внимание уделяется таким проблемам, как доминирование отдельных языков, языковая ассимиляция и ослабление культурной идентификации. В качестве эффективных путей их решения предлагаются поддержка политики многоязычия, укрепление позиций национальных языков в системе образования, а также разработка стратегий, направленных на сохранение лингвистического разнообразия. Результаты исследования содержат теоретические и практические выводы, способствующие совершенствованию языковой политики и сохранению лингвистической идентичности в условиях глобализации.

Ключевые слова: Глобализация, лингвистика, языковая политика, лингвистическая идентичность, многоязычие, сохранение языков, языковой сдвиг, культурная идентичность, доминирующие языки, лингвистическое разнообразие, межкультурная коммуникация, языковая ассимиляция

Annotation: This article provides a scientific and theoretical analysis of the multifaceted impact of globalization processes on languages within the framework of modern linguistics. In particular, it substantiates that the expansion of international integration, rapid development of information and communication technologies, and intensification of intercultural interactions have significantly increased language contact and interaction. On the one hand, this contributes to the enrichment and functional expansion of languages; on the other hand, it creates a risk of marginalization and extinction for minority and less widely used languages. The study also examines the essence of language policy, its role in regulating socio-cultural processes, and its importance in preserving and developing national languages based on contemporary linguistic approaches. The article explores the concept of linguistic identity as a crucial component of individual and collective self-awareness, highlighting its transformation under conditions of globalization. Particular attention is given to issues such as the dominance of major languages, language assimilation, and the weakening of cultural identity. As effective solutions, the article proposes the promotion of multilingualism, strengthening the role of national languages within educational systems, and the development of strategies aimed at preserving linguistic diversity. The findings offer both theoretical and practical insights for improving language policy and safeguarding linguistic identity in a globalized world.

Keywords: Globalization, linguistics, language policy, linguistic identity, multilingualism, language preservation, language shift, cultural identity, dominant languages, linguistic diversity, intercultural communication, language assimilation

Kirish

Zamonaviy globallashuv jarayoni ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalar bilan bir qatorda til tizimiga ham sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, xalqaro hamkorlikning kengayishi hamda migratsiya jarayonlarining kuchayishi tillar o'rtasidagi o'zaro aloqani yangi bosqichga olib chiqdi. Natijada tillar nafaqat aloqa vositasi sifatida, balki global axborot almashinuvi va bilim uzatishning muhim instrumentiga aylanmoqda. Ushbu jarayon ayrim tillarning funksional imkoniyatlarini kengaytirsa, boshqalarining ijtimoiy mavqeini pasaytirib, ularning asta-sekin iste'moldan chiqib ketish xavfini yuzaga keltirmoqda.

Til siyosati mazkur jarayonlarni muvozanatlashtirishda muhim nazariy va amaliy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Har bir davlat o'z milliy manfaatlari va ijtimoiy ehtiyojlaridan kelib chiqib, tilni rivojlantirish, uni rasmiy va norasmiy sohalarda qo'llashni tartibga solish, shuningdek, milliy til va madaniyatni asrashga qaratilgan siyosat yuritadi. Til siyosati nafaqat lingvistik hodisa, balki ijtimoiy barqarorlik, madaniy meros va milliy o'zlikni saqlashning muhim omili hisoblanadi. Ko'p millatli jamiyatlarda til siyosatini to'g'ri yo'lga qo'yish ijtimoiy totuvlik va samarali kommunikatsiyani ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Lisoniy identiklik zamonaviy lingvistikaning dolzarb masalalaridan biri sifatida alohida e'tiborni talab etadi. Til insonning o'zini anglashida, uning madaniy va ijtimoiy

muhitga moslashuvda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Globalizatsiya sharoitida esa lisoniy identiklik transformatsiyaga uchrab, ayrim hollarda zaiflashib borayotgani kuzatiladi. Yoshlar orasida xorijiy tillarning ustunligi, milliy tilga bo'lgan qiziqishning pasayishi kabi tendensiyalar bilan izohlanadi. Mazkur maqolada globalizatsiya sharoitida til siyosati va lisoniy identiklik bilan bog'liq muammolarni chuqur tahlil qilish hamda ularning ilmiy asoslangan yechimlarini ishlab chiqish dolzarb vazifa sifatida qaraladi.

Asosiy qism

Globalizatsiya jarayoni zamonaviy lingvistik makonda tillarning rivojlanish dinamikasiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xalqaro iqtisodiy, siyosiy va madaniy aloqalarning kengayishi natijasida tillar o'rtasida intensiv kontakt yuzaga kelib, bu holat lingvistik integratsiya va differensiya jarayonlarini kuchaytirmoqda. Ingliz tili global kommunikatsiya vositasi sifatida ustun mavqega ega bo'lib, ko'plab sohalarda asosiy ish yuritish tiliga aylanmoqda. Bu esa boshqa tillarning funksional doirasini toraytirishi mumkin.

Til siyosati globalizatsiya sharoitida milliy tillarni himoya qilish va rivojlantirishning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Davlatlar o'z hududida til muvozanatini saqlash, rasmiy til maqomini mustahkamlash hamda kam sonli tillarni qo'llab-quvvatlash orqali lingvistik barqarorlikka erishishga intilmoqda. Til siyosatining samaradorligi uning ilmiy asoslanganligi va ijtimoiy ehtiyojlarga mosligi bilan belgilanadi.

Zamonaviy lingvistika til va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni chuqur o'rganadi. Til ijtimoiy hodisa sifatida jamiyatdagi o'zgarishlarga tez moslashadi va shu orqali yangi lingvistik shakllar va birliklar yuzaga keladi. Globalizatsiya sharoitida esa bu jarayon yanada tezlashib, yangi terminologiya, leksik birliklar va aralash til shakllari paydo bo'lishiga olib kelmoqda.

Lisoniy identiklik shaxs va jamiyat o'zligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Til orqali inson o'z madaniyati, qadriyatlari va tarixiy merosini ifodalaydi. Biroq globalizatsiya jarayonida ayrim yosh avlod vakillarida xorijiy tillarga nisbatan yuqori qiziqish kuzatilib, bu milliy tilning ikkilamchi o'ringa tushib qolishiga sabab bo'lishi mumkin. Natijada lisoniy identiklik zaiflashish xavfi yuzaga keladi.

Dominant tillarning ustunligi global lingvistik tizimda muvozanatning buzilishiga olib kelmoqda. Katta iqtisodiy va siyosiy salohiyatga ega davlatlarning tillari boshqa tillarga nisbatan ustunlik kasb etib, ular orqali global axborot oqimi boshqarilmoqda. Bu esa kichik tillarning raqobatbardoshligini pasaytiradi va ularning sekin-asta yo'qolib borishiga sabab bo'lishi mumkin.

Til assimilyatsiyasi ham globalizatsiya bilan bog'liq muhim muammolardan biridir. Migratsiya jarayonlari natijasida ayrim etnik guruhlar o'z ona tilidan voz kechib, dominant tilni qabul qilishga majbur bo'lmoqda. Bu jarayon qisqa muddatda kommunikativ qulaylik yaratsa-da, uzoq muddatda lingvistik xilma-xillikning kamayishiga olib keladi.

Ko'p tillilik siyosati zamonaviy jamiyatlarda muhim strategik yo'nalish sifatida qaralmoqda. Bir nechta tilni bilish shaxsning kommunikativ kompetensiyasini oshiradi va uning global maydondagi raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Ko'p tillilik milliy tilni inkor etmasdan, balki uni boshqa tillar bilan uyg'un holda rivojlantirishni nazarda tutadi.

Ta'lim tizimi til siyosatini amalga oshirishning eng samarali vositalaridan biridir. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida milliy tilni chuqur o'rgatish bilan birga, xorijiy

tillarni ham sifatli o'qitish muhim ahamiyat kasb etadi. Yosh avlodda ham milliy, ham global identiklikni shakllantirishga xizmat qiladi.

Axborot texnologiyalarining rivojlanishi tilning yangi shakllarda namoyon bo'lishiga olib kelmoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalar orqali til tezkor rivojlanib, yangi kommunikativ uslublarni shakllanmoqda. Bu jarayon ayrim hollarda til me'yorlarining buzilishiga ham sabab bo'lmoqda.

Zamonaviy lingvistik muammolarni hal etishda kompleks yondashuv zarur hisoblanadi. Til siyosatini takomillashtirish, lingvistik tadqiqotlarni kengaytirish, milliy tillarni raqamli muhitga moslashtirish va ularni ommalashtirish orqali lingvistik xilma-xillikni saqlab qolish mumkin.

Xulosa

Zamonaviy globalizatsiya jarayonlari lingvistik maydonda murakkab va ko'p qirrali ta'sirlarni keltirib chiqarmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xalqaro integratsiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi va madaniyatlararo aloqalarning kuchayishi tillar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni kuchaytirib, ayrim tillarning funksional imkoniyatlarini kengaytirish bilan birga kichik va kam qo'llaniladigan tillarning yo'qolish xavfini oshirmoqda. Globalizatsiya jarayonlarini til siyosati bilan uyg'unlashtirish va milliy tillarni himoya qilish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Lisoniy identiklik tadqiqot natijalarida shaxs va jamiyatning madaniy, ijtimoiy va tarixiy o'zligini belgilovchi muhim omil sifatida e'tirof etildi. Dominant tillarning ustunligi, til assimilyatsiyasi va madaniy identifikatsiyaning zaiflashuvi kabi muammolarni bartaraf etish uchun ko'p tillilik siyosatini rivojlantirish, milliy tillarni ta'lim va raqamli muhitda mustahkamlash, hamda lingvistik xilma-xillikni saqlashga qaratilgan kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish muhim hisoblanadi.

Globalizatsiya sharoitida til siyosati va lisoniy identiklikni ilmiy asosda boshqarish, milliy tillarni rivojlantirish va ularning global maydonda raqobatbardoshligini ta'minlash lingvistik barqarorlik va madaniy merosni saqlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Axmedov, O. Til siyosati va milliy tilni rivojlantirish masalalari. Toshkent: Ilm-Ziyo nashriyoti, 2018
2. Xasanova, L. Ko'p tillilik va yoshlar til madaniyati. Buxoro: Buxoro universiteti nashriyoti, 2017
3. Oripova, G. Madaniy identiklik va lisoniy o'zlik. Andijon: Andijon davlat universiteti nashriyoti, 2017
4. Islomova, D. Globalizatsiya sharoitida o'zbek tilining o'zligini saqlash. Samarqand: Samarqand universiteti nashriyoti, 2019
5. Abdurahmonova, N. O'zbekistonning til siyosati va amaliyoti. Toshkent: Toshkent davlat nashriyoti, 2019
6. Qodirov, B. Lingvistik identiklik va madaniy meros. Toshkent: Ilmiy nashriyot, 2020
7. Tursunov, A. Raqamli muhitda o'zbek tilining rivojlanish istiqbollari. Namangan: Namangan universiteti nashriyoti, 2020
8. Saidova, F. Globalizatsiya davrida til va madaniyat. Farg'ona: Farg'ona universiteti nashriyoti, 2021

9. Mirzaev, S. Dominant tillarning ta'siri va til assimilyatsiyasi. Qarshi: Qarshi davlat nashriyoti, 2018
10. Yusupov, R. O'zbek tili va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Toshkent: Ilm-Ziyo nashriyoti, 2021